

Gesternte

Op het moment dat deze column werd geschreven zag het ernaar uit dat Nederland binnenkort een kabinet zal krijgen dat qua samenstelling en qua programma aan het ontwikkelingsvraagstuk ruimschoots recht doet wedervaren. Er blijft een „minister zonder portefeuille” die speciaal met ontwikkelingsamenwerking is belast en blijkens het voorlopige regeerakkoord zullen zijn bevoegdheden aanmerkelijk worden verruimd vergeleken bij vroeger. Ook de omvang van de hulpverlening blijft 1½% van het netto nationale inkomen. Wat betreft ontwikkelingsamenwerking is het nationaal niets dan rozegeur en maneschijn.

De vraag is wat de nieuwe minister internationaal voor klimaat zal aantreffen. Sommige trends, die in deze column eerder werden gesignaleerd, zullen ongetwijfeld doorzetten. De belangrijkste zijn de verandering van schaal (het betalingsbalanstekort van de ontwikkelingslanden was in 1973 \$ 10 mrd. en in 1981 \$ 100 mrd.), de verandering van aard in die zin dat de ontwikkelingslanden niet alleen over hulp willen onderhandelen, maar ook over zaken als het monetaire systeem en de internationale handelspolitiek, en de toegenomen betekenis van energie. Ook blijven van belang het uiteenvallen van de ontwikkelingslanden in verschillende blokken zoals de OPEC-landen en de industrialiserende ontwikkelingslanden en een algemene verhanding en verzakelijking in de relaties tussen Noord en Zuid. Welke elementen zullen hieraan in de komende jaren worden toegevoegd?

In de eerste plaats kan worden genoemd het toenemende verschijnsel van „summits”, in goed Nederlands „topoverleg”. In 1975 is dit begonnen toen op initiatief van de Franse president de zeven belangrijkste geïndustrialiseerde landen (de Verenigde Staten, Canada, Frankrijk, Engeland, Duitsland, Italië en Japan) voor het eerst in Rambouillet bijeenkwamen om de economische wereldproblemen te bespreken. Sindsdien hebben deze conferenties regelmatig plaatsgevonden. De meest recente vergadering van de zeven geïndustrialiseerde landen werd in juli jl. in Ottawa gehouden.

Een nieuwe vorm van topoverleg zal in oktober in Cancún in Mexico van start gaan als een beperkt aantal ontwikkelde en ontwikkelingslanden op het niveau van staatshoofd bijeenkomt om te zien of, en op welke wijze het vastgelopen

Noord-Zuidoverleg weer op gang kan worden gebracht. Het Mexicaanse overleg vloeit rechtstreeks voort uit het rapport van de commissie-Brandt, waarin het voorstel is gedaan om een bijeenkomst van de regeringsleiders over de Noord-Zuidproblematiek te houden. Met de vergadering in Mexico wordt het systeem van besluitvorming dat tussen de geïndustrialiseerde landen reeds enige jaren bestond, uitgebreid tot de Noord-Zuidbetrekkingsen.

Het ontstaan van dit topoverleg voor de Noord-Zuidproblemen hangt nauw samen met het niet meer functioneren van de oorspronkelijke overlegstructuren. Zo zit de besluitvorming over de Noord-Zuidproblematiek in de VN sinds 1975 muurvast en het is niet anders dan een logische consequentie dat in zo'n situatie naar andere wegen wordt gezocht om met elkaar in contact te kunnen komen. Het falen van de VN om tijdig een nieuwe en bevredigende formule voor besluitvorming te creëren heeft als onvermijdelijk gevolg dat de VN buitenspel wordt gezet.

Voor Nederland is de betekenis van dit alles aanzienlijk. Nederland behoort niet tot de grote en machtige landen op economisch of militair terrein en is daarom in beginsel geen genodigde bij besprekingen op basis van de formule van topoverleg. Dit maakt het voor Nederland moeilijk om de Nederlandse belangen en inzichten internationaal tot gelding te brengen.

Een tweede nieuw element is de trend tegen ontwikkelingsamenwerking die zich in een aantal westelijke landen manifesteert. In het bijzonder geldt dit voor de VS. De nieuwe Amerikaanse regering heeft ruime tijd gevraagd om een beleid voor de Noord-Zuidbetrekkingsen te kunnen formuleren en heeft van de andere westelijke landen daartoe ruimschoots gelegenheid gekregen. Allerlei reeds geplande vergaderingen werden uitgesteld.

Zoals het er thans naar uitziet tendeert de nieuwe Amerikaanse politiek niet alleen naar een aanpassing van het VS-hulpbeleid aan de gewijzigde internationale verhoudingen, maar betekent het tegelijkertijd een sterke beperking van de Amerikaanse inspanning. Dit komt het meest markant tot uiting in de problemen die er bestaan rond de Amerikaanse bijdrage aan de Wereldbank (IBRD) en de Internationale Ontwikkelingsassociatie (IDA). Ook de houding van de VS tegenover de IFAD (het internationale fonds voor landbouwontwikkeling) is negatief.

Tot op zekere hoogte wordt de negatieve Amerikaanse houding gesteund door het Verenigd Koninkrijk dat, evenals de Verenigde Staten, alle heil van het vrije-marktmechanisme verwacht. Aan het begrip „vrije-marktmechanisme” wordt door deze landen een zeer extreme interpretatie gegeven. Het is op zijn minst de vraag of de ontwikkelingslanden zich in zo'n liberalisme van de jungle staande zullen kunnen houden.

Een derde nieuw gegeven is de strikte anti-inflatiepolitiek van de VS. De VS voert zo'n beleid op grond van de overweging dat het terugdringen van de inflatie een voorwaarde is om de economie weer te kunnen laten gedijen. Dit beleid heeft tot consequentie dat de rentestand scherp is opgelopen. Deze hoge rente heeft aanzienlijke gevolgen voor het ontwikkelingsvraagstuk. Zo worden de prijzen van olie in dollars berekend, hetgeen betekent dat naar rato de dollar in waarde stijgt, de olie-import van de ontwikkelingslanden duurder wordt. Bovendien hebben veel ontwikkelingslanden grote schulden die geherfinancierd moeten worden, waartoe zij leningen moeten aantrekken tegen het nieuwe hoge rentepercentage. Dit doet de druk op hun betalingsbalans verder toenemen en doet hun schulden steeds verder oplopen. De kans dat het betalingsbalanstekort in de ontwikkelingslanden in 1981 ruim boven het niveau van \$ 100 mrd. zal komen is reëel. Een oplossing voor dit vraagstuk is vooralsnog niet in zicht.

Het ziet er dan ook naar uit dat de nationale feestvreugde rond het ontwikkelingsvraagstuk een tegenzang heeft gekregen in wat zich internationaal aftekent.